

NACRT

OPŠTINA BIJELO POLJE

LOKALNI PLAN ZA RAZVOJ USLUGA SOCIJALNE ZAŠTITE

2017 – 2021.

ČLANOVI RADNE GRUPE

Predsjednik Opštine **Aleksandar Žuric** obrazovao je **Radnu grupu za izradu Lokalnog plana za razvoj usluga socijalne zaštite za period 2017-2021.godine** u sastavu:

- o **Nemša Omerhodžić**, koordinatorka Radne grupe, potpredsjednica Opštine;
- o **Saida Čikić**, Sekretarijat za lokalnu samoupravu;
- o **Miloš Kljajević**, Sekretarijat za lokalnu samoupravu;
- o **Nada Četković**, Kancelarija za osobe sa invaliditetom;
- o **Almasa Rizvanović**, Kancelarija za rodnu ravnopravnost;
- o **Sladjana Nedović**, ZZZCG-Biro rada Bijelo Polje;
- o **Ensad Omerović**, JU Centar za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju „Tisa“;
- o **Samra Mehović**, JU Dom starih „Bijelo Polje“;
- o **Milijana Nišavić**, Centar za socijalni rad;
- o **Nataša Raonić**, JU Centar za podršku djeci i porodici;
- o **Irma Fetahović**, MUP -PJ Bijelo Polje;
- o **Zoran Rudić**, Opštinska organizacije „Crveni krst“;
- o **Lidija Guberinić**, NVO Opštinsko udruženje multiple skleroze Bijelo Polje;
- o **Mirsad Dlakić**, Organizacija slijepih za Bijelo Polje i Mojkovac;
- o **Nada Ristanović**, NVO „SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja u porodici“;
- o **Milka Stojanović Šćepanović**, Udruženje paraplegičara B.Polje i Mojkovac;
- o **Rasema Hekalo**, Udruženje roditelja i djece „Oaza“;

Zahvaljujemo se svima koji su svojim prijedlozima i sugestijama pomogli u pripremi Nacrta Lokalnog plana.

PREDGOVOR

Posvećenošću i radu na unapređenju položaja najugroženijih kategorija stanovništva u zajednici, Opština Bijelo Polje daje snažnu podršku reformi sistema socijalne zaštite u Crnoj Gori. Kvalitet života građana jedne opštine sa aspekta odgovornosti te opštine podrazumijeva stvaranje uslova za ostvarivanje prava svih građana bez obzira na njihove različitosti u svim oblastima života.

Pri Sekretarijatu za lokalnu samoupravu organizovana je organizaciona jedinica, Odjeljenje za kancelarije pri kojem su formirane sledeće kancelarije: Kancelarija za osobe sa invaliditetom, Kancelarija za prevenciju narkomanije, Kancelarija za Rome, Kancelarija za rodnu ravnopravnost i Kancelarija za mlade. Dosadašnje aktivnosti kancelarija usmjerene su na unapređenje položaja svih ranjivih grupa. Posredstvom kancelarija ostvaruje se kvalitetna saradnja sa organizacijama civilnog društva, koje se bave pitanjima pomenutih grupa a koje vidimo kao snažne partnere pri sprovođenju socijalnih programa.

Sa ciljem povećanja socijalne inkluzije ciljnih grupa i njihovog osnaživanja za aktivno učešće u razvoju društva, usvojeni su i implementirani Lokalni akcioni planovi. LPA predstavljaju smjernice u borbi protiv diskriminacije i punog učešća ranjivih grupa u društvenu zajednicu. Na taj način je proširen spektar usluga u samoj zajednici i uvedene su nove mjere podrške na lokalnom nivou.

Opština Bijelo Polje je 2008. godine obrazovala Socijalni savjet. Uloga i zadatak Savjeta je da, između ostalog, razmatra i zauzima stavove o pitanjima socijalne zaštite i sigurnosti ali i drugim pitanjima značajnim za ostvarivanje i unapređenje ekonomske i socijalne politike.

U Crnoj Gori, opština Bijelo Polje je prepoznata kao primjer zajednice koja sa posebnim senzibilitetom i posvećenošću, u kontinuitetu radi na unapređenju položaja najugroženijih kategorija stanovništva u zajednici. Od Zajednice opština Crne Gore naša opština je dobila sledeće nagrade za "Primjer najbolje prakse":

- Dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju "Tisa",
- "Ekonomske osnažene žene-ekonomsko osnaženo društvo",
- "Mala grupna zajednica".

SADRŽAJ

ČLANOVI RADNE GRUPE	1
PREDGOVOR	2
UVOD – DEFINISANJE POJMOVA	5
CILJEVI LOKALNOG PLANA AKCIJE	7
METODOLOGIJA	8
RAZVOJNI STRATEŠKI DOKUMENTI	9
SITUACIONA ANALIZA	11
Broj i struktura stanovnika opštine i procjena broja potencijalnih korisnika socijalnih servisa tj. broja ugroženih kategorija ili osoba u riziku	12
INSTITUCIJE NA LOKALNOM NIVOU	14
Lokalna samouprava	14
Centar za socijalni rad opštine Bijelo Polje i Mojkovac.....	15
Zavod za zapošljavanje – PJ Bijelo Polje	17
Ministarstvo unutrašnjih poslova – Centar bezbjednosti Bijelo Polje	18
Javna ustanova “Dom starih Bijelo Polje”	20
Javna ustanova Centar za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju “Tisa”	20
Centar za podršku djeci i porodici	21
Obrazovne institucije	22
ORGANIZACIJE CIVILNOG DRUŠTVA AKTIVNE U OBLASTI PRUŽANJA SOCIJALNIH USLUGA	22
PRIORITETNE CILJNE GRUPE	25
PLAN AKTIVNOSTI:	27
1. STARA I NEMOĆNA LICA.....	27
2. OSOBE SA INVALIDITETOM	28
3. SAMOHRANI RODITELJI	29
4. ŽRTVE NASILJA	30
5. TEŽE ZAPOS LJIVA LICA	31
6. MLADI U RIZIKU	32
7. RANJIVE I MATERIJALNO UGROŽENE KATEGORIJE STANOVNIŠTVA	33
PLAN PRAĆENJA SPROVOĐENJA I PROCJENE USPJEŠNOSTI	35
FINANSIRANJE USLUGA SOCIJALNE ZAŠTITE	35

PLAN KOMUNIKACIJE S JAVNOŠĆU (PR plan)	38
ANNEX: SPISAK DOKUMENATA KOJI SU RAZMOTRENI I UZETI U OBZIR PRI FORMULISANJU STRATEGIJE	38

UVOD – DEFINISANJE POJMOVA

Lokalna zajednica donosi lokalni plan aktivnosti u okviru nadležnosti utvrđenih Zakonom o lokalnoj samoupravi, shodno članu 31. Planiranje na lokalnom nivou i uspostavljanje socijalnih servisa u zajednici odgovara na potrebe ranjivih grupa, njihovoj većoj socijalnoj uključenosti i poboljšanju kvaliteta života.

Cilj Lokalnog plana za razvoj usluga socijalne zaštite jeste da predložene mjere omoguće efikasno pružanje servisa i usluga građanima i građankama i osiguraju da su oni dostupni svima.

Socijalna zaštita se može definisati kao ona zaštita koja je utemeljena na pravima i usmjerena je protiv unaprijed određenog socijalnog rizika. Ona uključuje sve transfere (u novcu ili uslugama) koji nastoje zaštititi pojedince i porodice od socijalnog rizika.

Socijalna inkluzija (uključenost) je proces koji omogućava da oni koji su u riziku od siromaštva i društvene isključenosti, dobiju mogućnost i sredstva koja su potrebna za puno učešće u ekonomskom društvenom i kulturnom životu, ali i dostizanju životnog standarda i blagostanja, koji se smatraju prihvatljivim u društvu u kojem žive. Socijalna inkluzija osigurava veće učešće građana i građanki u donošenju odluka, što utiče na njihove živote i ostvarenje osnovnih prava.

Socijalni problem u socijalnoj politici se može odrediti kao stanje nemogućnosti zadovoljavanja osnovnih životnih (socijalnih) potreba velikog broja članova društva. To stanje nastaje usled nepovoljnih prirodnih ili društvenih okolnosti, za čiju je prevenciju, otklanjanje ili ublažavanje neophodna šira društvena akcija.

Socijalna sigurnost predstavlja, prema tzv. užem značenju ovog pojma, prevazilaženje klasičnih oblika socijalnog osiguranja i socijalne zaštite, na taj način što se čitavom stanovništvu garantuju određena davanja za slučaj bolesti, invalidnosti, starosti i nezaposlenosti. U širem smislu ovaj termin bi značio cjelovito povezan sistem društvenih mjera koji garantuje odgovarajući standard života i blagostanja ljudi, čiji je sastavni dio i područje socijalnog osiguranja, odnosno tzv. uže shvatanje socijalne sigurnosti.

Socijalno osiguranje je oblik socijalne politike i socijalne zaštite kojim se zaposlenima i članovima njihovih porodica garantuje materijalno obezbjeđenje i zdravstvena zaštita.

Socijalna pomoć obuhvata skup novčanih naknada i usluga koje garantuju egzistencijalni minimum ljudima u oskudici, a na osnovu provjere prihoda.

Socijalna isključenost je izraz za ono što se može dogoditi kada ljudi ili čitava područja pate od kombinacije povezanih problema kao što su nezaposlenost, neprikladne kvalifikacije, mali prihodi, loše stanovanje, visoko kriminalna okolina, loše zdravlje itd.

Siromaštvo može biti apsolutno i relativno. Koncept apsolutnog siromaštva zasniva se na ideji preživljavanja – osnovnih uslova kojih treba ispuniti kako bi se održala fizički zdrava egzistencija. Za ljude kod kojih ove fundamentalne potrebe za opstanak nijesu zadovoljene (dovoljno hrane, krov nad glavom i odjeća) kaže se da žive u siromaštvu. Kocept relativnog siromaštva određuje siromaštvo u odnosu na ukupni standard koji preovladava u određenom društvu.

Opšte je poznato da su dva uzroka siromaštva nezaposlenost i nizak stepen obrazovanja. Oni su često i u uzročno-posledičnom odnosu. Iako socijalna ili druga društvena isključenost najčešće podrazumijeva nezaposlenost i siromaštvo, ona uključuje i druge dimenzije, na primjer institucionalne prepreke na nivou zajednice kao što je marginalizacija ili lične prepreke, na primjer nedostatak obrazovanja.

VIZIJA:

BIJELO POLJE – GRAD SOCIJALNE INKLUZIJE

MISIJA:

STVARANJE MOGUĆNOSTI ZA DRUŠTVENU UKLJUČENOST SVIH POJEDINACA I GRUPA KROZ PRUŽANJE KVALITETNIH I DOSTUPNIH SERVISA SOCIJALNE ZAŠTITE, ZASNOVANIH NA PARTNERSTVU JAVNOG, BIZNIS I CIVILNOG SEKTORA.

CILJEVI LOKALNOG PLANA AKCIJE

STRATESKI CILJ:

POVEĆANJE SOCIJALNE INKLUZIJE CILJNIH GRUPA I NJIHOVO OSNAŽIVANJE ZA AKTIVNO UČEŠĆE U RAZVOJU DRUŠTVA.

SPECIFICNI CILJEVI:

1. Obezbijeđeni kvalitetni i pristupačni servisi podrške starim i nemoćnim licima,
2. Uspostavljeni adekvatni i pristupačni servisi za osobe sa invaliditetom,
3. Obezbijeđeni servisi podrške samohranim roditeljima,
4. Obezbijeđeni održivi servisi podrške žrtvama nasilja u procesu njihovog osnaživanja, ostvarivanja prava i poboljšanja uslova za njihovu veću društvenu uključenost,
5. Povećan broj servisa podrške teže zapošljivim licima za unaprijeđenje njihovih radnih sposobnosti i socijalizaciju,
6. Obezbijeđeni adekvatni servisi podrške mladima u riziku,
7. Uspostavljen adekvatan normativni okvir i servisi na lokalnom nivou koji pomažu ekonomsko osnaživanje, promociju i zaštitu ljudskih prava ranjivih kategorija.

METODOLOGIJA

U cilju povećanja socijalne inkluzije ciljnih grupa i njihovog osnaživanja za aktivno učešće u razvoju društva, pristupilo se procesu planiranja, izrade i usvajanja lokalnog plana za razvoj usluga za socijalne zaštite.

Predsjednik Opštine je na osnovu svojih ovlašćenja u skladu sa Zakonom o lokalnoj samoupravi i Statutom Opštine, rješenjem obrazovao Radnu grupu za izradu Lokalnog plana za razvoj usluga socijalne zaštite za period 2017-2021. godine. Radnu grupu je sastavljena od osoba koje su motivisane i posvećene ovom procesu, koje su birane iz javnog sektora i organizacija civilnog društva sa bogatim znanjem i iskustvom na polju socijalne politike i/ili pružanja usluga ranjivim grupama tj. grupama u riziku od socijalne isključenosti.

U sklopu projekta „Reforma sistema socijalne zaštite – Unapredjenje socijalne inkluzije“ definisano je da članovi radne grupe budu predstavnici Lokalne samouprave, Centra za socijalni rad, Biroa rada, Opštinske organizacije Crvenog krsta, organizacija civilnog društva koje se bave pitanjima socijalne zaštite i pružanjem usluga socijalne i dječije zaštite, što je u ovom slučaju uskladjeno.

Radnu grupu za izradu Lokalnog plana za razvoj usluga socijalne zaštite čine predstavnici/e:

- Lokalne samouprave;
- Centra za socijalni rad;
- Zavoda za zapošljavanje-Biro rada Bijelo Polje;
- MUP-Centar bezbjednosti Bijelo Polje;
- JU Dom starih “Bijelo Polje”;
- JU Centar za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju „Tisa“;
- JU Centar za podršku djeci i porodici,
- Opštinske organizacije “Crveni krst”;

po jedan predstavnik/ca organizacija civilnog društva koje se bave pitanjima ranjivih grupa;

- Udruženje roditelja «Oaza»,
- SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja u porodici Bijelo Polje,
- Udruženje paraplegičara Bijelo Polje i Mojkovac,
- Opštinsko udruženje multiple skleroze Bijelo Polje,
- Organizacija slijepih za Bijelo Polje i Mojkovac.

Radna grupa radila je na izradi Lokalnog plana za razvoj usluga socijalne zaštite za period 2017-2021 godina, sa ciljem predlaganja mjera koje će omogućiti efikasnije pružanje usluga socijalne zaštite u lokalnoj zajednici.

Radna grupa je definisala prioritete po oblastima u domenu usluga socijalne zaštite, i ustanovila mjere i aktivnosti koje će omogućiti efikasno pružanje usluga i servisa građanima i učiniti da oni budu dostupni svima.

Obaveze i odgovornosti članova Radne grupe su definisane u rješenju o obrazovanju radne grupe. Administrativno-tehničke poslove kao i pomoć oko izrade Lokalnog plana pružao je organ Opštine nadležan za poslove socijalne i dječije zaštite – Sekretarijat za lokalnu samoupravu.

Tokom izrade Nacrta Lokalnog plana za razvoj usluga socijalne zaštite, Radna grupa sprovodila je konsultacije sa lokalnim stanovništvom i to putem online upitnika objavljenog na sajtu Opštine i petnestodnevne javne rasprave u okviru koje je organizovana i stručna rasprava.

RAZVOJNI STRATEŠKI DOKUMENTI

Opština Bijelo Polje je zajednica koja u kontinuitetu radi na unapredjenju položaja najugroženijih kategorija stanovništva u zajednici. Donijela je strateške razvojne dokumente u kojima su prepoznati razvojni socijalni problem i postavljeni jasni ciljevi.

Sa ciljem povećanja socijalne inkluzije ranjivih i marginalizovanih grupa i njihovog osnaživanja za aktivno učešće u razvoju društva, usvojila je i impelmentirala u proteklom periodu sledeće Lokalne akcione planove:

- Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti, za period 2010-2015 god,
- Lokalni plan za unapredjenje socijalne inkluzije/razvoj lokalnih socijalnih usluga – servisa, za period 2012-2016.god,
- Lokalni plan akcije za mlade, za period 2011-2016.god,
- Lokalni plan akcije za djecu, za period 2012-2016.god,
- Lokalni plan akcije za postizanje rodne ravnopravnosti, za period 2011-2012.god, a zatim i Lokalni plan akcije za postizanje rodne ravnopravnosti, za period 2014-2017.god,
- Lokalni plan akcije za integraciju Roma za period 2013-2017.god.

Opština Bijelo Polje, u saradnji sa lokalnim institucijama i organizacijama u domenu svojih nadležnosti i finansijskih mogućnosti u kontinuitetu aktivno radi na sprovođenju aktivnosti i ostavarenju ciljeva planiranih ovim lokalnim strateškim dokumentima.

Kada se govori o uslugama socijalne zaštite, one su definisane Zakonom o socijalnoj i dječijoj zaštiti (*"Službeni list Crne Gore", broj 27/2013*). Dakle, **usluge u oblasti socijalne i dječije zaštite** su:

- 1) procjena i planiranje;

- 2) podrška za život u zajednici;
- 3) savjetodavno-terapijska i socijalno-edukativna usluga;
- 4) smještaj;
- 5) neodložne intervencije, i
- 6) druge usluge.

Usluge procjene i planiranja (prema članu 61) obavlja Centar za socijalni rad, i one obuhvataju: procjenu stanja, odnosno potreba, snaga i rizika korisnika i drugih lica značajnih za korisnika; procjenu staraoca, hranitelja, usvojioca i lica kojem je dijete povjereno na njegu, vaspitanje i obrazovanje i izradu individualnog ili porodičnog plana pružanja usluga i drugih procjena i planova.

Usluge podrške za život u zajednici (prema članu 62) obuhvataju aktivnosti koje podržavaju boravak korisnika u porodici ili neposrednom okruženju.

Usluge podrške za život u zajednici su:

- dnevni boravak,
- pomoć u kući,
- stanovanje uz podršku,
- svratište,
- personalna asistencija,
- tumačenje i prevođenje na znakovni jezik i
- druge usluge podrške za život u zajednici.

Savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge (prema članu 63) obuhvataju:

- savjetovanje,
- terapiju,
- medijaciju,
- SOS telefon i
- druge usluge sa ciljem prevazilaženja kriznih situacija i unapređivanja porodičnih odnosa.

Pomenute usluge daje pružalac usluge socijalne i dječije zaštite.

Usluge smještaja su:

- porodični smještaj-hraniteljstvo;
- porodični smještaj;
- smještaj u ustanovu socijalne i dječije zaštite;
- smještaj u prihvatilište.

Pored Centra za socijalni rad i drugi pružalac usluge socijalne i dječije zaštite može da pruža stručnu podršku i sprovodi odgovarajuću obuku pružaocima usluge porodičnog smještaja hraniteljstva i porodičnog smještaja.

Važećim Zakonom realizuju se opredeljenja koja podrazumijevaju, između ostalog, podsticanje razvoja raznovrsnih i uvođenje novih usluga socijalne i dječije zaštite u zajednici i uključivanje u sferu pružanja usluga što više različitih aktera.

Djelatnost u oblasti socijalne i dječije zaštite, odnosno pojedine usluge može, u skladu sa ovim zakonom pružati i pružalac usluge: udruženje, preduzetnik, privredno društvo i fizičko lice, u skladu sa zakonom (član 119).

Nabavka usluga je definisana i navodi se da usluge socijalne i dječije zaštite iz čl. 62 i 63 Zakona o socijalnoj i dječijoj zaštiti, kao i usluge smještaja u ustanovu i prihvatilište – sklonište za kojima postoji potreba, a mogu se efikasnije obezbijediti od strane drugih pružalaca usluga, obezbjeđuju se kroz:

- postupak javne nabavke,
- javnim pozivom,
- javno-privatnim partnerstvom.

SITUACIONA ANALIZA

Sa ciljem izrade situacione analize prikupljeni su podaci o stanju socijalnih servisa u opštini Bijelo Polje (broj stanovnika opštine i procjena broja potencijalnih korisnika socijalnih servisa tj. broja ugroženih kategorija ili osoba u riziku); zatim analiza zainteresovanih strana – tj. institucija i organizacija koje se u opštini bave pružanjem socijalnih servisa; analiza dokumenata (istraživanja) koja su rađena sa ciljem definisanja položaja navedenih ciljnih grupa kao i analiza postojećih strateških planova, odluka na nivo opštine i nacionalnom nivou koji se tiču ove problematike.

Prikupljanje podataka bilo je usmjereno na: ključne elemente nacionalnih strategija koje prepoznaju potrebu za razvojem socijalnih servisa u oblasti socijalne inkluzije marginalizovanih grupa; prepoznavanje i uključivanje socijalnih aktera koji su pružaoci socijalnih servisa ili imaju potencijal da to budu, kao i onih socijalnih aktera koji mogu da podrže razvoj i održivost socijalnih servisa na nacionalnom i lokalnom nivou; dobijanje osnovnog pregleda organizacijskih kapaciteta, pokrenutih socijalnih servisa i programa koji imaju potencijal da prerastu u socijalne servise u lokalnoj zajednici; ostvarenu saradnju i partnerstva u lokalnoj zajednici; preporuke socijalnih aktera u odnosu na razvoj servisa, korisničke grupe i druge aktere, te na definisanje prioriteta i potencijalnih korisničkih grupa.

Parametar za procjenu sadašnjeg nivoa razvijenosti programa namijenjenih marginalizovanim grupama i socijalnih servisa predstavljali su i standardi koje svaki servis mora da ima: strukturni i funkcionalni, kao i usklađenost sa ključnim principima EU prakse u oblasti socijalnih servisa i mehanizama socijalnog uključivanja:

- Usklađenost servisa sa potrebama;

- Decentralizacija servisa;
- Raznolikost pružalaca usluga;
- Efektivnost i efikasnost servisa;
- Javnost rada i pouzdanost servisa;
- Visok kvalitet servisa s uspostavljenim mehanizmima učenja i prepoznavanja dobre prakse;
- Prilagodljivost servisa.

Utvrđivanje prioritetnih ciljnih grupa rađeno je na osnovu izabranih kriterijuma - stepena ugroženosti/ranjivosti ciljne grupe, brojnosti ciljne grupe, strukture potreba i nivoa zadovoljavanja potreba – efikasnosti i aktivnosti, lokalnih kapaciteta i raspoloživih resursa kao i usklađenosti potencijalnih usluga sa prioritetima nacionalnih i drugih lokalnih strategija.

Broj i struktura stanovnika opštine i procjena broja potencijalnih korisnika socijalnih servisa tj. broja ugroženih kategorija ili osoba u riziku

Opština Bijelo Polje po zadnjem popisu (2011 godine) ima 46051 stanovnika, što je 7,43% ukupnog broja stanovnika u Crnoj Gori. Od tog broja, muškog pola je 23204 (50.39%), a ženskog 22847 (49.61%).

Po broju stanovnika opština Bijelo Polje je na trećem mjestu. U gradskom, urbanom dijelu opštine živi 23105 stanovnika, što je 50.17%, dok ostatak 22946 tj. 49.83% živi van gradske sredine¹.

Prosječna starost stanovništva Crne Gore je 37 godina u poredjenju sa čim je stanovništvo Opštine Bijelo Polje mlađe u prosjeku za godinu dana tj. prosječna je starost 36,1 godina. Žene u Bijelom Polju imaju u prosjeku 37,1 a muškarci 35,1 godina, što je takođe blisko stanju na nacionalnom nivou (gdje žene u prosjeku imaju 38, a muškarci 36).

U gradskim naseljima opštine Bijelo Polje prosječna starost stanovnika je 35,1 godina, a u ostalim/van gradskim sredinama je 37,1 godina.

Ukupno stanovništvo	muško	žensko	gradsko	ostalo
36,1 god	35,1 god	37,1 god	35,1 god	37,1 god

Tabela: Prosječna starost stanovništva u Opštini Bijelo Polje, popis 2011 (MONSTAT)²

¹ MONSTAT, Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Crnoj Gori 2011.god. „Stanovništvo Crne Gore prema polu, tipu naselja, nacionalnoj, odnosno etničkoj pripadnosti, vjeroispovijesti i maternjem jeziku po opštinama u Crnoj Gori”

² MONSTAT, Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Crnoj Gori 2011.god. „Stanovništvo Crne Gore prema polu, tipu naselja, nacionalnoj, odnosno etničkoj pripadnosti, vjeroispovijesti i maternjem jeziku po opštinama u Crnoj Gori”

Prema detaljnim analizama starosti stanovništva u opštini Bijelo Polje rađenim tokom popisa 2011.god, dolazi se do podatka da u opštini Bijelo Polje živi oko 12,3% stanovnika starosti od 65 i više godina.

Socijalna isključenost usko je vezana sa linijom siromaštva te se analize stanja vezuju i za ovaj parametar.

Stopa siromaštva kao i stopa rizika od siromaštva u nacionalnoj statistici računa se na osnovu metodologije Svjetske banke i zasniva se na potrošnji stanovništva. Apsolutna linija siromaštva konstruiše se korišćenjem metoda troškova osnovnih životnih potreba koji uključuju prehrambene i neprehrambene proizvode i usluge, pri čemu su prehrambeni proizvodi i minimalna količina proizvoda ocijenjeni na osnovu nutricionističkih preporuka za potreban unos kalorija. Prema podacima MONSTAT-a, stopa siromaštva, tj. broj osoba čija potrošnja je ispod nacionalne linije siromaštva kretao se od 11,3% u 2006. godini do 8,6% u 2013. godini.

Siromaštvo prema statusu aktivnosti znatno je povezano sa statusom na tržištu rada. Najveći rizik od siromaštva imaju lica koja su nezaposlena. Shodno istraživanjima, stopa rizika siromaštva, definisana kao učešće lica čiji je ekvivalentni dohodak manji od 60% medijane ekvivalentnog dohotka ukupne populacije, prema statusu na tržištu rada, ukazuje na to da su nezaposleni u najlošijem položaju pošto je skoro svako drugo nezaposleno lice starosti 15 i više godina (47,6%) izloženo riziku siromaštva.

Dodatno jaz siromaštva i dubina siromaštva su se povećali. Takođe, Gini koeficijent pokazuje rast nejednakosti u Crnoj Gori (Gini koeficijent je numerički pokazatelj neravnomjernosti raspodjele dohotka u društvu djece do 15 godina). Posebno je došlo do povećanja siromaštva u ruralnim oblastima i to za 5,9 procentnih poena, dok je ovo povećanje u urbanim oblastima iznosilo svega 0,2 procentna poena.

Takođe obrazovanje nosioca domaćinstava kao i veličina domaćinstva zanačajno utiču na siromaštvo.

Prema UNDP Nacionalnom izvještaju o razvoju po mjeri čovjeka za 2016.godinu, indeks multidimenzionalnog siromaštva (MPI) dopunjava sliku o stanju razvoja po mjeri čovjeka u Crnoj Gori. On mjeri uskraćenost pojedinaca na obrazovanje, zdravlje i odgovarajući životni standard, u istom domaćinstvu. Podaci raspoloživi za Crnu Goru iz 2013. godine ukazuju na to da je 0,5% stanovništva ili oko 3000 pojedinaca bilo izloženo multidimenzionalnom siromaštvu, što ukazuje na to da taj broj pojedinaca osim što ima niske prihode, nema pristup zdravstvenim uslugama i obrazovanju.

Posebno ugrožene grupe su: korisnici prava iz socijalne i dječije zaštite (posebno RE populacija), dugoročno nezaposleni, raseljena lica i lica sa invaliditetom usljed siromaštva i društvene isključenosti. Istraživanje UNDP iz 2009. godine je pokazalo da stopa socijalne isključenosti na nacionalnom nivou iznosi 3,5%. Kod korisnika prava iz socijalne i dječije zaštite,

stopa društvene isključenosti iznosi 11,9%. Većinu korisnika prava iz socijalne i dječije zaštite čine mlađe osobe 43%, dok stara lica čine svega 14%.

Popisom stanovništva, domaćinstava i stanova 2011.godine po prvi put su se prikupljali podaci o postojanju smetnji u obavljanju svakodnevnih aktivnosti. Lica koja imaju smetnje pri obavljanju svakodnevnih aktivnosti su lica koja imaju praktična ograničenja u izvođenju ili učestvovanju u različitim aktivnostima. Ova grupa uključuje lica koja doživljavaju ograničenja u osnovnim funkcionalnim aktivnostima, kao što su hod, sluh, vid itd. čak i ako je ograničenje bilo poboljšano upotrebom pomagala ili uz podršku okoline. Prema istraživanju MONSTAT-a, u Crnoj Gori od ukupnog broja stanovnika 11% ima poteškoće pri obavljanju svakodnevnih aktivnosti zbog dugotrajne bolesti, invalidnosti ili starosti.³ U opštini Bijelo Polje ima oko 6552 tj. 14,2% lica sa smetnjama u obavljanju svakodnevnih aktivnosti⁴. Procenat od 14,2% je blago veći od prosjeka u zemlji, a kao jedan od razloga navodi se i starosna struktura i migracija radno sposobnog stanovništva.

Svi prethodni podaci važni su za bolje sagledavanje stanja ukupnih potreba stanovnika opštine Bijelo Polje i planiranju servisa koji će moći da obuhvate sve prioritetne kategorije.

INSTITUCIJE NA LOKALNOM NIVOU

Lokalna samouprava

U organima opštine Bijelo Polje zaposleno je 299 osoba, a broj zaposlenih u Sekretarijatu za lokalnu samoupravu je 43. Ovaj Sekretarijat, između ostalog, vrši poslove koji se odnose na socijalnu i dječiju zaštitu što podrazumijeva: pripremanje propisa i drugih akata iz oblasti socijalne i dječije zaštite, stručne i administrativne poslove u vezi postupaka za rješavanje stambenih pitanja lica u stanju socijalne potrebe, pomoć starim i invalidnim licima, rješavanje pitanja iz boračko-invalidske zaštite i zaštite civilnih invalida rata, dječiju zaštitu i pomoć i zaštitu raseljenih lica, vršenje upravnih i drugih stručnih i administrativnih poslova koji se odnose na usmjeravanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama u odgovarajuće obrazovne programe.

Za obavljanje pojedinih poslova u Sekretarijatu su organizovane posebne organizacione jedinice, pa se tako u Odjeljenju za kancelarije vrše poslovi prevencije i suzbijanja narkomanije, unapređenja rodne ravnopravnosti, sprovođenja politike mladih, unapređenje položaja romske populacije i položaja osoba sa invaliditetom. Ovi poslovi se obavljaju u pet kancelarija i to:

- Kancelarija za prevenciju narkomanije,
- Kancelarija za osobe sa invaliditetom,

³ «Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Crnoj Gori 2011. godine, Stanovništvo koje ima smetnje u obavljanju svakodnevnih aktivnosti, po opštinama u Crnoj Gori.»

⁴ MONSTAT, Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Crnoj Gori 2011.godine

- Kancelarija za mlade,
- Kancelarija za Rome,
- Kancelarija za rodnu ravnopravnost.

U Opštini Bijelo Polje formiran je Socijalni savjet koji čine predstavnici lokalne samouprave, biroa za zapošljavanje, predstavnici nezaposlenih, sindikata i poslodavaca.

Opština, u skladu sa Zakonom i drugim propisima:

- u skladu sa mogućnostima, učestvuje u obezbeđivanju uslova i unapređenju djelatnosti: zdravstvene zaštite, obrazovanja, socijalne i dječije zaštite, zapošljavanja i drugih oblasti od interesa za lokalno stanovništvo i vrši prava i dužnosti osnivača ustanova koje osniva u ovim djelatnostima u skladu sa Zakonom.
- u skladu sa mogućnostima, uređuje i obezbeđuje rješavanje stambenih potreba lica u stanju socijalne potrebe i lica sa posebnim potrebama i pomaže rad humanitarnih i nevladinih organizacija iz ove oblasti.

Opština Bijelo Polje izdvaja značajna sredstva za sprovođenje socijalnih programa i to:

- Podrška u radu javnih ustanova koje se bave pitanjima dječije i socijalne zaštite (JU Centar za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju "Tisa", JU Centar za podršku djeci i porodici)
- Program socijalnog karaktera (Socijalni savjet, materijalno obezbeđenje porodice, boračko invalidska zaštita, njega i pomoć starim licima – gerontodomaćice),
- Podrška Organizacija civilnog društva (OO Crveni krst, OOOBNOR, OOUBNOR, organizacije OSI, finansiranje projekata NVO),
- Rješavanje stambenih pitanja lica u stanju socijalne potrebe i troškova stanovanja,
- Podrška u radu vaspitno-obrazovnih ustanova (Prvostepena komisija za usmjeravanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama, studentske stipendije, dodjela nagrada i Luča, pokloni za novorođenčad, udžbenici za đake prvake),
- Podrška za realizaciju aktivnosti iz Lokalnih akcionih planova (djeca, mladi, socijalna inkluzija, OSI, Romi i rodna ravnopravnost).

Sredstva iz budžeta Opštine izdvajaju se za sprovođenje socijalnih programa, za rad i projekte nevladinih organizacija, Socijalnog savjeta, ustanova socijalne i dječije zaštite na lokalnom nivou, lokalnih akcionih planova.

- Planirana sredstva za ove namjene za 2017 godinu iznose oko 800.000,00€.

Centar za socijalni rad opštine Bijelo Polje i Mojkovac

Kroz istoriju postojanja ovog Centra, zadaci i njegova uloga su se mijenjali kao i njegova osnovna djelatnost. Danas se preko Centra ostvaruju osnovna prava iz socijalne zaštite i to:

materijalno obezbeđenje porodice, lična invalidnina, naknada za njegu i pomoć drugog lica, smještaj u ustanovu, smještaj u drugu porodicu, zdravstvena zaštita, jednokratne novčane pomoći, dodaci za djecu, naknada po osnovu rođenja djeteta, povlastice u saobraćaju, naknada za majke sa troje i više djece, odmor i rekreacija učenika i sl.

Poslove u Centru za socijalni rad opštine Bijelo Polje obavlja ukupno 20 zaposlenih radnika, Stručni radnici sa odgovarajućim kvalifikacijama, su raspoređeni u stručne službe za :

- djecu i mlade;
- odrasla i stara lica;
- materijalna davanja i pravne poslove ;
- finansijsko-administrativne i tehničke poslove.

Pri Centru za socijalni rad postoji i ***Operativni multidisciplinarni tim za zaštitu od nasilja u porodici.***

Usluge socijalnog rada sastavni su dio rada sa korisnicima, a od posebne važnosti su:

- zaštita djece žrtava nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja (besplatna pravna i psiho-socijalna pomoć);
- izmještanje žrtava nasilja iz porodice i privremeni smještaj u Centar do preduzimanja odgovarajućih mjera (prihvat do 30 dana);
- savjetodavne usluge i rad sa porodicama u kojima su narušeni odnosi, kao i rad sa porodicama djece u riziku.

U skladu sa Protokolom o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici – Procedure i institucionalna saradnja u vezi s porodičnim nasiljem i nasiljem nad ženama, stručni radnik/radnica centra za socijalni rad kada od bilo koga i na bilo koji način u svom radu sazna o nasilju u porodici, dužan je da prijavi bez odlaganja policiji sumnju da je počinjeno nasilje.

U svom radu na lokalnom nivou Centar vrlo blisko saradjuje sa lokalnom samoupravom, obrazovnim ustanovama, zdravstvenim ustanovama, Upravom policije – Područnom jedinicom u Bijelom Polju, pravosudnim organima i tužilaštvom, mjesnim zajednicama, nevladinim sektorom, sredstvima informisanja, srodnicima štićenika, Domom starih "Bijelo Polje " u Bijelom Polju, JU Centar za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju "Tisa" i JU Centar za podršku djeci i porodici i drugim.

Na polju razvoja vaninstitucionalnih oblika zaštite i afirmisanja značaja stručnog usavršavanja, kao i saradnje prilikom realizacije projektnih aktivnosti, značajno je napomenuti da je Centar za socijalni rad bio saradnik u brojnim projektima, na primjer:

- "Participacija samohranih majki u programu snimanja njihovih potreba" (Memorandum o saradnji sa nevladinom organizacijom "Snažna mama" potpisan je 5.3.2012. godine.)
- "Razvoj psihosocijalnih usluga za osobe s invaliditetom" (Memorandum o saradnji između Centra i Udruženja paraplegičara potpisan je 9.7.2012. godine.);

- "Podrška uspostavljanju i razvijanju servisa za širi opseg ranjivih grupa" (Memorandum o saradnji s Udruženjem za razvoj civilnog društva potpisan je 27.9.2012. godine).

U toku ove godine u JU Centar za podršku djeci i porodici, žrtvama porodičnog nasilja pružene su usluge kratkoročnog zbrinjavanja i obezbijedjena psihološka, pedagoška i materijalna pomoć, a stručni radnici Centra za socijalni rad, socijalni radnik, psiholog i pedagog su stručnu pomoć pružili djeci i porodicama koje su disfunkcionalne i u kojima je kao rezultat disfunkcionalnosti manifestovano nasilje. Za vrijeme boravka djece u Centru za podršku u kontinuitetu je praćen njihov boravak i savjetodavno je radjeno sa korisnicima usluga. Za vrijeme njihovog boravka u ustanovi intenzivno su preduzimane mjere rješavanja problema i daljeg zbrinjavanja djece i majki.

Dobra saradnja ostvarena je i sa Upravom policije – Područnom jedinicom Bijelo Polje u slučajevima akutnog porodičnog nasilja. U Centru za socijalni rad stručni radnici u pripravnosti su po pozivu učestvovali u rešavanju problema nastalih kao posledica porodičnog nasilja, i imali dobru komunikaciju i nakon početne procjene i preduzetih aktivnosti.

Zavod za zapošljavanje Crne Gore – Biro rada Bijelo Polje

Po broju projekata koje sprovodi i ostvarenim partnerstvima, Biro rada Bijelo Polje pokazao se kao jedan od nezaobilaznih inicijatora i nosilaca socijalnih programa u zajednici. Tome svakako doprinosi uređen sistem Zavoda za zapošljavanje na državnom nivou, informatizacija i ulaganja u razvoj ljudskih resursa.

Zavod preduzima niz mjera i aktivnosti kroz razne programe aktivne politike zapošljavanja. Kod sprovođenja programa, Zavod donosi planove zapošljavanja, kao osnov za uključivanje nezaposlenih lica u program aktivne politike zapošljavanja. Zavod težište svih poslova koncentriše na aktivnosti koje su direktno usmjerene na traženje zaposlenja, stvaranje uslova za lakše zapošljavanje, odnosno na smanjenje broja nezaposlenih lica na evidenciji Zavoda. Radi praćenja savremenih trendova u oblasti zapošljavanja Zavod sarađuje sa međunarodnim institucijama koje se bave zapošljavanjem. Istovremeno se organizaciono, kadrovski i tehnički priprema za usvajanje međunarodnih standarda i ulazak u Evropsku zajednicu, sa ciljem stvaranja konkurentnog tržišta radne snage. U skladu sa aktivnom politikom zapošljavanje jedna od mjera za zapošljavanje teže zapošljivih lica jesu programi javnih radova.

Javni radovi su društveno korisni programi zapošljavanja koji se organizuju u oblastima društvene brige o djeci i mladima, zaštite lica sa invaliditetom, zaštite životne sredine, pomoći starijim licima i u drugim oblastima koje utvrđuje nadležni organ državne, odnosno lokalne samouprave. Upravo ova mjera Aktivne politike zapošljavanje je u proteklom desetogodišnjem periodu doprinijela razvoju socijalnih servisa kako na nivou države tako i u našoj lokalnoj zajednici. Tako se kroz program javnog rada "Njega starih lica" 2006.g. kod nas uvodi prvi organizovani oblik brige o starim licima u njihovim domovima i kompletno finansiranje ovog programa je bilo obaveza zavoda preko pet godina nakon čega sena lokalnom nivou u finansiranje uključuju opštine i danas su nosici ovo programa opštine sa svojim institucijama

kako organizaciono tako i finansijski(u konkretnom slučaju Opština Bijelo Polje finansira 80%ukupne vrijednosti projekta). Potom 2009.g.U opštini Bijelo Polje se pilotira program Asistencije u nastavi kroz koji je pružena podrška djeci koja se nalaze u obrazovnom procesu kroz sistem inkluzivnog obrazovanja i taj program i do danas preko 95% finansira Zavod. Program javnog rada Personalni asistenti u kući i Centrima za brigu o djeci sa smetnjama u razvoju.

Za realizaciju programa profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja lica sa invaliditetom, u cilju prevencije socijalne isključenosti ovih lica, povećanje njihove zapošljivosti, prilagodljivosti na tržištu rada i zapošljavanju, u pružanju usluga licima sa invaliditetom, pravni osnov čini Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom. Ovim zakonom, po prvi put u Crnoj Gori se na sveobuhvatan način uređuje ova kompleksna oblast i prvi put se koristi savremena definicija invalidnosti, koja se bazira na filozofiji prava čovjeka i kojom se ne opredjeljuje invalidnost samo u okviru medicinskog modela (oštećenja, bolesti), već u interakciji sa različitim barijerama, koje mogu da spriječe lica sa invaliditetom, da efikasno i ravnopravno učestvuju u društvu, sa licima bez invaliditeta.

Komisija za profesionalnu rehabilitaciju je formirana 2012. godine, a počela sa radom 2013.godine. Ona radi shodno Pravilniku o sastavu i načinu rada komisije (Sl.list RCG 20/11 u 20/12) kao i Pravilniku o kriterijumima i uslovima za utvrđivanje procenta invaliditeta, preostale radne sposobnosti i mogućnost zaposlenja ("Sl.list RCG", 49/08,73/10 i 39/11).

Komisija je izvještala 342 zahtjeva za utvrđivanje procenta invaliditeta, a 327 lica je steklo status lica sa invaliditetom i 15 zahtjeva je odbijeno. Takođe, u 2016 godini je razmatrala 51 zahtjev za uključivanje u mjere profesionalne rehabilitacije i 51 lice je upućeno izvodjaču PR "Pamark". Nakon završenih mjera PR 1 i 2 Komisija je donijela mišljenja o preostaloj radnoj sposobnosti i to za 37 lica. Na čekanju su 322 zahtjeva za utvrđivanje procenta invaliditeta.

Javni radovi koji predstavljaju po suštini socijalne servise realizovani u 2016. godini u Bijelom Polju su sledeći:

- Asistent u nastavi (9 škola i 1 vrtić angažovali su 20 asistenata u nastavi. Na ovaj način je obezbijeđen asistent svakom djetetu kojem je Komisija za usmjeravanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama u vaspitno-obrazovni proces dala mišljeneje o potrebi prisustva asistenta u obrazovni proces),
- Personalni asistent (ukupno angožavana 32 personalna asistenta),
- "Njega starih lica" (Dom starih Bijelo Polje i Opština Bijelo Polje angažovali 8 gerontodomaćica).

Ministarstvo unutrašnjih poslova – Centar bezbjednosti Bijelo Polje

Uloga policije izuzetno je važna u oblasti zaštite od nasilja u porodici i nasilja nad ženama.

Ovlašćenja policije proizilaze iz odredbe čl. 6 Zakona o policiji kojim je propisano da policija preduzima mjere neophodne za zaštitu života i zdravlja ljudi. Sa tim u vezi, u skladu sa Protokolom o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici – Procedure i institucionalna saradnja u vezi s porodičnim nasiljem i nasiljem nad ženama, policijski službenik dužan je da zaprimi prijavu o nasilju u porodici koja može biti usmena (neposredno, putem telefona), pismena ili anonimna i dužan je o tome sačiniti zabilješku posebno vodeći računa da prilikom zaprimanja iste ne viktimizira žrtvu nasilja postavljanjem nepotrebnih pitanja.

U periodu 2016. godine u CB Bijelo Polje broj žrtava nasilja u porodici, koje su od strane policije smještene u Prihvatnu stanicu, bio je 17 (sedamnaest) i to 8 punoljetnih i 9 maloljetnih lica.

Godište	Ukupno	Muški	ženski
do 18 god.	2	/	2
od 18-30 god.	4	/	4
od 30-50 god.	4	/	4
od 50 god i više	5	2	3
Total	15	2	13

Tabela: Broj žrtava izvršenih krivičnih djela u oblasti nasilja

Broj povratnika u izvršenju krivičnih djela je 1 (jedan) punoljetni učinilac, muškog pola.

Godište	Ukupno	Muški	ženski
do 18 god.	13	9	4
od 18-30 god.	25	14	11
od 30-50 god.	73	25	48
od 50 god i više	58	31	27
Total	169	79	90

Tabela: Broj žrtava izvršenih prekršaja u oblasti nasilja

Broj povratnika u izvršenju prekršaja je 18 (osamnaest) sledeće strukture:

UKUPNO	MUŠKI	ŽENSKI
-maloljetni 2	-maloljetni 2	-maloljetni /
-punoljetni 16	-punoljetni 14	-punoljetni 2

Najčešća rodbinska povezanost izmedju žrtava nasilja i izvršioca su izmedju bračnih i vanbračnih partnera (sadašnjih i bivših) kao i izmedju roditelja i djece.

Javna ustanova Dom starih "Bijelo Polje"

JU Dom starih "Bijelo Polje" je ustanova socijalne zaštite izgrađena u partnerstvu Ministarstva rada i socijalnog staranja i Opštine Bijelo Polje. Površina objekta je 6.171,36 m² smještajnog kapaciteta 230 ležajeva. Ustanova je počela sa radom 01.12.2010.godine.

Sjedište ustanove je u mirnom dijelu Bijelog Polja dovoljno daleko od buke i saobraćajne gužve, prigradskom naselju Medanovići pa je zbog blizine Opšte bolnice i HMP dostupna i olakšana potreba korisnika za zdravstvenom zaštitom. Na lokaciji površine oko 1 ha izgrađeni su objekti za smještaj korisnika u kojem se nalazi upravna zgrada, portirnica, vešeraj, kuhinja, magacin, ambulanta za rad ljekara, stomatologa, fizioterapeuta, prostorije za rekreaciju, rehabilitaciju, ljetnja bašta, park i zelene površine.

Pored svakodnevne brige i njege koja je starim osobama neophodna tu je i organizovanje svakodnevnih aktivnosti za njihovu razonodu i opuštanje, kako bi im stanovanje u Domu učinili prijatnim:

- mogućnost igranja raznih društvenih igara,
- mogućnost da se korisnici bave svojim hobijem,
- organizovani izleti,
- posjete pozorištu i drugim kulturnim manifestacijama.

Dom pruža institucionalnu brigu: starim licima, odraslim invalidnim licima, hronično-duševno oboljelim starim licima, osobama koje se nađu u stanju akutne socijalne potrebe.

JU Dom starih "Bijelo Polje" u Bijelom Polju svojim korisnicima obezbjeđuje domski smještaj koji obuhvata:

- stanovanje,
- ishranu,
- kompletnu njegu i zdravstvenu zaštitu,
- kulturno- zabavne, rekreativne, okupacione i dr. aktivnosti,
- usluge socijalnog rada i dr. usluge zavisno od potreba, sposobnosti i interesovanja korisnika te samim tim i kompletnu socijalnu i psihološku pomoć,
- pravnu i savjetodavnu pomoć
- pomoć u administrativno – finansijskim poslovima koje se tiču korisnika.

U Domu starih "Bijelo Polje" korisnicima se pruža 24h medicinska njega i stručni nadzor - od strane obučenog osoblja. Stručni kadar vodi brigu ne samo o vitalnim funkcijama već i o ishrani korisnika, higijeni, dobrom izgledu, psihofizičkom stanju i dobrom raspoloženju. Svaka soba posjeduje TV, frižider, terasu, kupatilo koje je prilagođeno korisnicima usluga. Sobe su dvokrevetne i trokrevetne. U Domu starih trenutno boravi 166 korisnika.

Javna ustanova Centar za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju "Tisa"

Ova ustanova je osnovana 19.06.2004. godine kao prvi servis ovakve vrste u Crnoj Gori pod nazivom Dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju „Tisa“. Bila je osmišljena kao pilot

projekat pri Centru za socijalni rad, a pod okriljem Ministarstva rada i socijalnog staranja sve do kraja 2008.godine. Kao primjer najbolje prakse iz oblasti ranjivih i marginalizovanih grupa je dotadašnjim radom opravdao postojanje i stekao uslove da od 2009. godine postane Javna ustanova na lokalnom nivou. Poslužio je kao model po kojem su se osnovali ostali dnevni centri u našoj državi. Trenutno uslugu Dnevnog boravka koristi 16 korisnika, a do sada je usluge ovog servisa koristilo više od 60 djece sa smetnjama u razvoju.

Tokom 2015. god. promijenjen je naziv ustanove, zbog osnivanja usluge **Mala grupna zajednica** koja funkcioniše kao posebna organizaciona jedinica JU Centar za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju "Tisa".

Mala grupna zajednica je takodje prvi 24h servis ove vrste u Crnoj Gori, kapaciteta do 8 djece starosne dobi do 18 god. Mala grupna zajednica zvanično je otvorena 25.11.2015.god. Otvaranje ovog servisa podržali su Američka ambasada i Opština Bijelo Polje, uz podršku Ministarstva rada i socijalnog staranja i UNICEF-a. Mala grupna zajednica pruža podršku i zaštitu djeci sa smetnjama u razvoju, bez roditeljskog staranja ili čijim je roditeljima oduzeto roditeljsko pravo. Trenutno u Maloj grupnoj zajednici boravi 5 korisnika, uzrasta od 7 do 16 godina, od čega su 4 dječaka i 1 djevojčica.

Centar "Tisa" predstavlja sveobuhvatan servis zaštite djece sa smetnjama u razvoju, utemeljen na holističkom pristupu, u kome se pruža kompleksan servis (socijalizacija, obrazovanje, njega, rehabilitacija, slobodne aktivnosti, podrška/savjetovanje roditelja, itd.) i njeguje socijalni model nasuprot medicinskom modelu rehabilitacije i osposobljavanja djece sa smetnjama u razvoju. Centar ima za cilj zaštitu, promociju i unapredjenje prava djece sa smetnjama u razvoju, socijalizaciju i integraciju djece sa smetnjama u razvoju u zajednicu na osnovu pružanja jednakih mogućnosti, obrazovanje u cilju pripreme djece za predškolsku/školsku nastavu ili osposobljavanje za samostalnost u dnevnim aktivnostima zavisno od očuvanih sposobnosti djeteta, kao i osposobljavanje za samostalnost u dnevnim aktivnostima.

Centar za podršku djeci i porodici

Javna ustanova Centar za podršku djeci i porodici je osnovana 01.08.2008. godine od strane Opštine Bijelo Polje. Otvaranjem ove ustanove ostvaren je jedan od strateških ciljeva Lokalnog plana akcije za djecu u Bijelom Polju, koji se odnosio na stvaranje institucionalnih mehanizama za prevenciju i odgovor u slučajevima nasilja, kao i monitoring implementacije strateških ciljeva LPA za djecu u Bijelom Polju.

U okviru Centra funkcioniše Prihvatna stanica za urgentno zbrinjavanje žrtava porodičnog nasilja. Svim korisnicima Prihvatne stanice se u skladu sa planiranim djelatnostima obezbijedjuje zadovoljavanje osnovnih životnih potreba; zdravstvena zaštita tokom 24h; socijalno – psihološka podrška i pomoć u prevazilaženju problema u saradnji sa Centrom za socijalni rad, siguran ambijent i dnevne aktivnosti u skladu sa interesovanjima korisnika.

Žrtve se smještaju u Prihvatnu stanicu Centra na zahtjev Centra za socijalni rad, na inicijativu Policije koja kontaktira Centar za socijalni rad. Boravak žrtava je ograničen do 30 dana.

Osnivanjem JU Centar za podršku djeci i porodici na kvalitetan način je osmišljena brza i kvalitetna zaštita žrtava porodičnog nasilja, a sve to zahvaljujući multidisciplinarnom pristupu u rješavanju problema.

Tokom 2016.godine je u ovom Centru ukupno boravio 31 korisnika, od kojih je 17 osoba ženskog pola i 14 muškog (djeca). Od ukupnog broja korisnika 11 je punoljetnih a 20 maloljetnih lica.

Obrazovne institucije

Uloga obrazovnih institucija od izuzetne je važnosti kada se govori o radu sa djecom i mladima. Partnerstvo obrazovnih institucija sa drugim institucijama veoma je važna u dijelu:

- podrške djeci i mladima sa posebnim obrazovnim potrebama,
- djeci i mladima sa rizičnim ponašanjem i
- djeci i mladima žrtvama nasilja u porodici i vršnjačkog nasilja.

U skladu sa Protokolom o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici – Procedure i institucionalna saradnja u vezi s porodičnim nasiljem i nasiljem nad ženama, predškolske, osnovnoškolske i srednjoškolske ustanove su obavezne da u slučaju sumnje na nasilje u ustanovi odmah preduzmu profesionalne mjere, saglasno etici i struci.

U Bijelom Polju u gradskom području djeca predškolskog uzrasta u JPU Dječiji vrtić "Dušo Basekić" borave u 5 vaspitnih jedinica i to: Pčelica, Crvenkapa, Leptirić, Pčelica Maja 2, Sunce

Funkcionišu i poludnevne vaspitne jedinice u: Njegnjevu, Tomaševu, Zatonu, Nedakusima, Rasovu i Sutivanu, kao i 3 interaktivne službe sa dvosatnim programom za djecu iz udaljenih mjesta: Pavino Polje, Kanje i Lozna.

Na teritoriji opštine Bijelo Polje ima 17 osnovnih škola, (tri u gradskom, tri u prigradskom i jedanaest u seoskom području), kao i 3 srednje škole i to: Gimnazija " Miloje Dobrašinović", Srednja elektro-ekonomska i Srednja stručna škola.

U Bijelom Polju ima 6 fakultetskih jedinica: Pravni fakultet, Ekonomski fakultet, Poljoprivredni fakultet, Fakultet vizuelnih umjetnosti, Fakultet za turizam, Poslovni engleski jezik.

ORGANIZACIJE CIVILNOG DRUŠTVA AKTIVNE U OBLASTI PRUŽANJA SOCIJALNIH USLUGA

U Opštini Bijelo Polje svi relevantni socijalni akteri na lokalnom nivou su aktivni na polju razvoja usluga socijalne zaštite. U Opštini postoji značajan broj ustanova socijalne zaštite koje, pored

usluga smještaja i/ili upućivanja na smještaj u drugu ustanovu, pružaju širok spektar vaninstitucionalnih oblika zaštite. Takođe, veliki broj usluga pružaju organizacije civilnog društva, samostalno i/ili u partnerstvu sa relevantnim institucijama. Na području naše opštine registrovano je 226 NVO.

Prema podacima iz istraživanja, od 24 socijalne usluge koje u Bijelo Polju pružaju nevladine organizacije, 13 je socijalno-edukativnih i savjetodavno-terapijskih usluga, dok se 11 odnosi na razvoj usluga podrške za život u zajednici⁵.

Crveni krst pruža četiri usluge i to: pomoć u kući za stare (2) i asistenciju (1) i uslugu savjetovanja (1). Najvažniji programi u oblasti pružanja usluga socijalne zaštite koje sprovodi Crveni krst je: Program Brige o starijima – koji sprovode volonteri Crvenog krsta, koji posjećuju starija lica i pomažu im u sitnijim kućanskim poslovima, nabavci lijekova, dnevne štampe, odlasku kod ljekara itd. Volonteri su takođe podrška radu gerentodomaćica. Ovaj program obuhvata oko 70 korisnika starijih od 65 godina. Pored ovoga, Crveni krst sprovodi i program psiho-socijalne podrške, koji uključuje jačanje socijalnih kontakata djece i mladih sa smetnjama u razvoju, organizovanje seminara i kreativnih radionica uz podršku mladih volontera Crvenog krsta.

Prema istraživanjima koja su ranije sprovedena, usluge koje se pružaju u opštini Bijelo Polje su u najvećem broju usmjerene na osobe s invaliditetom (14), žrtve porodičnog nasilja i porodice u riziku (7), djecu i mlade sa smetnjama u razvoju (7), stare osobe (4) i mlade bez roditeljskog staranja (1). Pomenute usluge za žrtve nasilja i porodice u riziku odnose se i na djecu.

U dijelu pružanja usluga žrvama nasilja, važni su servisi **SOS telefona za žene i djecu žrtve nasilja Bijelo Polje**. SOS pruža savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge putem telefona i licem u lice (servis feminističke podrške zlostavljenim ženama i djeci; pravna pomoć i zaštita; psihološka i pedagoška podrška). Organizacija ne raspolaže kapacitetima za hitni i privremeni smještaj žrtava već se ove usluge obezbjeđuju u saradnji sa Centrom za podršku djeci i porodici i sigurnim kućama u Nikšiću, Podgorici, Pljevljima. Ukupno radi 10 volonterki, među kojima su pravnica, psihološkinja, defektološkinja, socijalna radnica, pedagoškinja. Organizacija ne raspolaže svojim radnim prostorom, već isti iznajmljuje, što u mnogome otežava rad. Iz statističke obrade i analize podataka SOS telefona za 2016 god: usluga SOS telefona pružena je 274 puta, od čega je slučajeva bilo 105 (mnoge žene zovu najmanje dva i više puta). U ovom periodu u odnosu na prethodne godine rada SOS telefona, znatno se povećao broj traženja pravne pomoći i ličnih kontakata volonterki sa žrtvama nasilja. U 95,23% slučajeva klijentice su bile žene a u 4,77% muškarci. Karakteristično je da ni jedan muškarac koji je zatražio pomoć SOS telefona nije bio žrtva nasilja.

Programe u oblasti socijalnih usluga obezbjeđuju i druge organizacije, poput Udruženja za razvoj civilnog društva (URCD), Hrabra mama itd.

⁵ Izvještaj "Mapiranje usluga socijalne zaštite u Crnoj Gori", Institut Alternativa. Dostupan na: <http://bit.ly/2kXV2nC>

Za osobe s invaliditetom dostupne su uglavnom socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske usluge, ali i usluge podrške za život u zajednici, poput personalne asistencije, pomoći u kući, stanovanja uz podršku, razvoj volonterskog servisa i prevoz.

Neformalna Koalicija organizacija osoba sa invaliditetom pod nazivom **"SAVEZ OOSI"** formirana 2008.god sa idejom da se saradnjom može brže, bolje i više i da se zajedničkim djelovanjem na lokalnu zajednicu, popravi loš položaj lica sa invaliditetom u Bijelom Polju. Snagu Koalicije čine brojnost OOSI, vidljivost, šira baza podrške, istrajnost, veća angažovanost, manji rizik u zajedničkom djelovanju. Koaliciju čine sledeće organizacije: Udruženje roditelja djece sa smetnjama u razvoju "Oaza", Udruženje paraplegičara Bijelo Polje i Mojkovac, Organizacija slijepih za Bijelo Polje i Mojkovac, Opštinsko udruženje multiple skleroze Bijelo Polje, Udruženje za podršku osobama sa invaliditetom Bijelo Polje, NVO gluvih i nagluvih Bijelo Polje.

Savez ima nekoliko članica organizacija, među njima i **Udruženje roditelja djece sa smetnjama u razvoju "Oaza"** koje od osnivanja pa do danas obezbeđuje usluge djeci i roditeljima. Djeca u Igračkoteci dobijaju neophodnu podršku stručnjaka: psihologa, logopeda, defektologa i fizioterapeuta. Roditelji se osnažuju kroz psiho socijalnu podršku, kako bi što više mogli da pomognu svom djetetu. Servisi podrške koji se razvijaju u udruženju: individualni i grupni rad stručnjaka sa djecom i mladima sa smetnjama, psihosocijalna podrška roditeljima; Asistent u nastavi i personalni asistent; organizovani prevoz za korisnike (kombi udruženja); volonterski servis; okupaciona i radna terapija (tkačke radionice i radionice valjanja vune) te sportske aktivnosti.

Organizacija koja veliki doporinos daje na polju ekonomskog osnaživanja koje je jedan od preduslova socijalne inkluzije je **Udruženje paraplegičara Bijelo Polje i Mojkovac**. Njihovi osnovni principi djelovanja su u oblastima: pristupačnosti, obrazovanja, zapošljavanja, socijalne i zdravstvene zaštite i drugih oblasti, koje su značajne za uključivanje osoba s invaliditetom u društvo. Osnivač je prve Zaštitne radionice u Crnoj Gori po Zakonu o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom. Pored dobijanja rješenja o ispunjenosti uslova za rad Zaštitne radionice UPBPMK je osnivač Privatne ustanove organizatora obrazovanja odraslih "MS EDUKO" za izvođenje programa obrazovanja odraslih za osposobljavanje za deset zanimanja.

Organizacija slijepih za Bijelo Polje i Mojkovac je nevladina i sociohumanitarna organizacija, koja se bavi pitanjima od interesa lica sa smetnjama vida, te kao takva čini sastavni dio Saveza slijepih Crne Gore. Ova organizacija bavi se socijalno-zdravstvenim pitanjima i uslugama socijalnog rada, ali i pružanjem podrške iz domena edukativnih usluga koje se odnose na školovanje, obrazovanje; te profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje. Trenutno broji 167 članova, od čega 131 u Bijelom Polju.

Na pružanju servisa i podrške aktivno je i **Opštinsko udruženje multiple skleroze Bijelo Polje**, koje broji 42 člana koji su kategorisani sa više od 50% invalidnosti. U periodu od 2011. godine do kraja 2016.god, realizovali su sledeće projekte: servis pomoći u kući za 15 korisnika,

servis personalne asistencije za 17 korisnika, servis psihosocijalne podrške za 17 korisnika, servis fizioterapije u domovima korisnika za 12 korisnika. Ovi servisi su tokom ovog perioda uključivali skoro istu grupu korisnika, i s manjim ili kraćim prekidima, jer im je realizacija uslovljena projektnim sredstvima.

Članovi i korisnici **Udruženja za podršku osobama sa invaliditetom Bijelo Polje** su osobe sa invaliditetom, članovi njihovih porodica kao i ljudi koji žele da pomognu ovoj populaciji. Svojim akcijama i projektima obuhvatili su do sada oko 160 osoba, radeći na unapređenju života OSI i ciljevima udruženja: Pružanje podrške svim osobama sa invaliditetom u rješavanju egzistencijalnih i drugih pitanja; Podsticanje i uključivanje osoba s invaliditetom u sve segmente društvenog i ekonomskog života, a naročito u oblasti obrazovanja i zapošljavanja; Okupljanje i informisanje osoba sa invaliditetom o njihovim pravima, mogućnostima i potrebama; Angažovanje na ostvarivanju osnovnih ljudskih prava i sloboda osoba sa invaliditetom; Podsticanje i sprovođenje aktivnosti koje ističu sposobnosti osoba sa invaliditetom i doprinose razvijanju potencijala i jačanju njihove ličnosti; Angažovanje na stvaranju uslova za organizovanje servisa podrške za osobe sa invaliditetom; Uticaj na stvaranje pravilnih stavova u društvu u odnosu na potrebe, prava i potencijal osoba sa invaliditetom.

U Bijelom Polju aktivna je i **Organizacija gluvi i nagluvi Bijelog Polja**. Osnovana je 1964 god i brojala je 135 članova. Ova organizacija je pod istim nazivom registrovana kao NVO 2001. god i trenutno broji 70 članova. Zbog nemogućnosti komunikacije sa gluvonijemim licima oslanjaju se na sertifikovane tumače gestovnog govora kojih u Bijelom Polju imaju 4 lica.

Za mlade u riziku od socijalne isključenosti, osim mladih OSI i žrtava nasilja kao i podrške zavisnicima od psihoaktivnih supstanci u 2016 godini, tokom ranijih istraživanja nije mapirana nijedna usluga socijalne zaštite, osim stanovanja uz podršku, koju obezbjeđuje Centar za socijalni rad za mlade koji napuštaju Dječji dom u Bijeloj. Stoga rad na obezbjeđivanju servisa za mlade u riziku mora biti unaprijeđen.

PRIORITETNE CILJNE GRUPE

Prema članu 4 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti: „Socijalna i dječja zaštita ima za cilj unapređenje kvaliteta života i osnaživanje za samostalan i produktivan život pojedinca i porodice“ i u ostvarivanju ciljeva socijalne i dječje zaštite, posebno se štite:

1) djetete:

- bez roditeljskog staranja;
- čiji roditelj nije u stanju da se o njemu stara;
- sa smetnjama i teškoćama u razvoju;
- u sukobu sa zakonom;
- koje zloupotrebljava alkohol, drogu ili druga opojna sredstva;

- koje je žrtva zlostavljanja, zanemarivanja, nasilja u porodici i eksploatacije ili kod kojeg postoji opasnost da će postati žrtva;
- žrtva trgovine ljudima;
- kojem roditelji nijesu saglasni oko načina vršenja roditeljskog prava;
- koje se zatekne van mjesta prebivališta bez nadzora roditelja, usvojioca ili staratelja;
- trudnica bez porodične podrške i odgovarajućih uslova za život;
- samohrani roditelj sa djetetom bez porodične podrške i odgovarajućih uslova za život;
- kojem je usljed posebnih okolnosti i socijalnog rizika potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite.

2) odraslo i staro lice:

- sa invaliditetom;
- koje zloupotrebljava alkohol, drogu ili druga opojna sredstva;
- koje je žrtva zanemarivanja, zlostavljanja, eksploatacije i nasilja u porodici ili kod kojeg postoji opasnost da će postati žrtva;
- žrtva trgovine ljudima;
- koje je beskućnik;
- trudnica bez porodične podrške i odgovarajućih uslova za život;
- samohrani roditelj sa djetetom bez porodične podrške i odgovarajućih uslova za život;
- kojem je usljed posebnih okolnosti i socijalnog rizika potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite.”

Prioritetne ciljne grupe definisane u opštini Bijelo Polje su:

- **STARA I NEMOĆNA LICA,**
- **OSI I NJIHOVE PORODICE,**
- **SAMOHRANI RODITELJI,**
- **ŽRTVE NASILJA,**
- **TEŽE ZAPOSŁJIVA LICA,**
- **MLADI U RIZIKU,**
- **RANJIVE I MATERIJALNO-UGROŽENE GRUPE STANOVNIŠTVA.**

Utvrđivanje problemskih područja tj. prioriternih ciljnih grupa urađeno je na osnovu izabranih kriterijuma:

- stepena ugroženosti/ranjivosti ciljne grupe,
- brojnosti ciljne grupe,
- strukture potreba i nivoa zadovoljavanja potreba – efikasnosti i aktivnosti,
- lokalnih kapaciteta i raspoloživih resursa,
- usklađenosti potencijalnih usluga sa prioritetima nacionalnih i drugih lokalnih strategija.

PLAN AKTIVNOSTI:

1. STARA I NEMOĆNA LICA

Prema analizama starosti stanovništva rađenim tokom popisa 2011.god, dolazi se do podatka da u opštini Bijelo Polje živi 12,3% stanovnika/ca starosti od 65 i više godina (na nacionalnom nivou taj procenat je 13%). Na nivou opštine veliki je broj staračkih i samačkih domaćinstava, ali ne postoji detaljna baza podataka o tome. Neki od njihovih najvećih problema vezani su za oslabljene životne funkcije, usamljenost i bolest, a samim ti i isključenost iz društva.

1. Specifični cilj: Obezbijeđeni kvalitetni i pristupačni servisi podrške starim i nemoćnim licima.

Aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Izvori finansiranja
1.1 Otvaranje dnevnog boravka za stara lica i obuka osoblja za rad u istom.	- Otvoren dnevni boravak. - Obučeno osoblje za rad, - Broj korisnika dnevnog boravka	- Dom starih, - CSR, - Udruženje penzionera, - NVO, - Crveni krst	2017 – 2021.god	- Ministarstvo rada i socijalnog staranja - lokalna samouprava, - donatori, - Dom starih, - korisnici, - udruženja penzionera.
1.2. Uspostavljanje održivog servisa gerontodomaćica u urbanoj i ruralnoj sredini.	- Obezbijeđena institucionalna i finansijska održivost servisa - Broj korisnika usluga servisa	- Lokalna samouprava, - Crveni krst. - ZZZCG, - CSR, - CSO	2017 – 2021.god	- Lokalna samouprava, - ZZZCG, - donatori, - privatni sektor.
1.3. Osnivanje i rad kluba za stare.	- Otvoren klub - Broj korisnika tj članova kluba na godišnjem nivou	- Crveni Krst, - NVO	2017 – 2018.god	- Lokalna samouprava, - donatori, - korisnici, - udruženje penzionera.
1.4. Formiranje mobilnog tima za pružanje psiho-	- Formiran stručni tim - Broj korisnika na	- CSR, - Crveni krst,	Kontinuirano 2017 – 2021.god	- Lokalna samouprava,

socijalne podrške starim i nemoćnim licima u urbanoj i ruralnoj sredini.	godisnjem nivou	- NVO - Dom starih		- donatori, - udruženje penzionera.
1.5. Formiranje baze podataka starih i nemoćnih lica	- Formirana baza starih i nemoćnih lica	- Lokalna samopurava preko Mjesnih zajednica, Mjesnih kancelarija, CSR, Udruženje penzionera	2017. god	Lokalna samopurava
1.6. Obilježavanje dana starih 1.Oktobar	- Obilježeni dani - Broj manifestacija	- Lokalna samouprava, Crveni krst, CSR, Dom starih, NVO	Kontinuirano 2017 – 2021.god	- Lokalna samouprava, Dom starih

2. OSOBE SA INVALIDITETOM

Prema podacima sa popisa stanovništva, domaćinstava i stanova u Crnoj Gori 2011.godine u opštini Bijelo Polje ima 6552 tj. 14,2% lica sa smetnjama u obavljanju svakodnevnih aktivnosti. Od toga 502 tj. 6,67% ima smetnje sa kretanjem, 1017 tj. 15,52% sa sluhom, 1830 tj. 27,93% sa vidom, 875 tj. 13,35% sa pamćenjem, koncentracijom ili sporazumijevanjem a 2328 tj. 35,53% ima ostale teškoće.

2. Specifični cilj: Uspostavljeni adekvatni i pristupačni servisi za osobe sa invaliditetom.				
Aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Izvori finansiranja
2.1. Razvoj i rad servisa «Pomoć u kući» za OSI.	- Broj pružaoca usluga - Broj korisnika usluga	Lokalna samouprava, NVO	2017 – 2021.god	Lokalna samouprava, ZZZCG
2.2. Uspostavljanje servisa radno-okupacione terapije za lica sa intelektualnim i kombinovanim smetnjama.	- Broj uspostavljenih servisa - Broj korisnika	NVO, Lokalna samouprava	Kontinuirano 2017 – 2021.god	Lokalna samouprava, Donatori, biznis sector, NVO
2.3. Pružanje usluga psihološkog osnaživanja OSI i njihovih porodica.	- Broj pružalaca usluga psihološkog osnaživanja. - Broj korisnika/ca	Javne ustanove, NVO, Kancelarija za OSI, CSR	Kontinuirano 2017 – 2021.god	Lokalna samouprava, Donatori, biznis sector
2.4. Formiranje fonda za podršku u adaptaciji i rješavanju stambenog	- Osnovan fond, - Formirano upravljačko tijelo fonda	Lokalna samouprava u okviru zakona	Kontinuirano 2017 – 2021.god	Lokalna samouprava

pitanja za OSI.	- Uspostavljeni kriterijumi za prikupljanje i korišćenje sredstava	o socijalnom stanovanju		
2.5. Uspostavljanje i rad mobilnog tima tumača gestovnog govora.	- Obučeni kadrovi i uspostavljena baza pružalaca usluge gestovnog servisa.	Lokalna samouprava, NVO	2017 – 2018.god	Lokalna samouprava
2.6. Uspostavljanje servisa: Dnevni boravak za OSI (stariji od 18 godina)	- Uspostavljen servis - Broj zaposlenih - Broj korisnika na godišnjem nivou	Lokalna samouprava Centar „Tisa“ Ministarstvo rada i socijalnog staranja	2017 – 2018.god	Lokalna samouprava, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, donatori, biznis sector, Centar “Tisa”
2.7. Obezbijediti servis pristupačnog lokalnog prevoza za OSI	- Obezbijeden servis - Broj korisnika servisa	Lokalna samouprava, NVO OOSI, Centar „TISA“	2018 – 2019.god	Lokalna samouprava, Donatori, biznis sektor
2.8. Formiranje Centra za samostalni život OSI	- Formiran centar - Broj zaposlenih - Broj korisnika na godišnjem nivou	NVO OOSI	2017 – 2021.god	Lokalna samouprava, Donatori, biznis sektor
2.9. Podrška razvoju socijalnog preduzetništva.	- Broj inicijativa da se razvije socijalno preduzetništvo - Broj subjekata koji rade u formi socijalnih preduzeća	Lokalna samouprava, NVO	2017 – 2021.god	Lokalna samouprava, Donatori, biznis sektor

3. SAMOHRANI RODITELJI

U smislu Zakona o socijalnoj i dječijoj zaštiti, samohranim roditeljem se smatra roditelj koji je razveden ili je drugi roditelj umro ili je nepoznat, a izdržava dijete, odnosno vrši produženo roditeljsko pravo, u skladu sa zakonom, do zasnivanja bračne ili vanbračne zajednice. Prema popisu stanovništva u Crnoj Gori je 2011.god registrovano 167.177 porodica, odnosno 98.859 porodica sa djecom mlađom od 25 godina, a koja žive sa roditeljima. Od toga je 24.424 porodica u kojima živi samo majka sa najmanje jednim djetetom što čini 15%, dok je 5.105 porodica u kojima živi samo otac sa najmanje jednim djetetom što je 3% od ukupnog broja porodica. Među porodicama sa djecom, ukupno je 30% jednoroditeljskih porodica. . U Bijelom Polju trenutno nema sveobuhvatnih podataka koji bi nam ukazali na položaj i probleme ove ciljne grupe.

3.Specifični cilj: Obezbijedeni servisi podrške samohranim roditeljima.				
Aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Vreme realizacije	Izvori finansiranja
3.1. Izrada analize stanja i uslova za razvoj preduzetništva za samohrane roditelje u	- Sprovedeno participativno istraživanje bazirano na potrebama korisnika i zajednice.	ZZZCG, CSR, NVO	Kontinuirano 2017 – 2021.god	ZZZCG, Lokalna samouprava, donatori,

opštini Bijelo Polje.	- Urađene preporuke za razvoj preduzetništva za ovu ciljnu grupu.			nacionalni budžet.
3.2. Obezbjedivanje savjetodavno-terapijskih i socijalno-edukativnih usluga za samohrane roditelje.	- Broj i vrsta programa i pružaoca ovih usluga/ organizatora programa. -Broj korisnika/ca.	NVO, CSR	Kontinuirano 2017 – 2021.god	Lokalna samouprava, donatori, nacionalni budžet.
3.3. Organizovanje okruglih stolova za informisanje samohranih roditelja, ali i svih ostalih ciljnih grupa o dostupnim servisima socijalne zaštite	- Presentacija godišnjeg izvještaja - Broj informisanih osoba tj učesnika	Lokalna samouprava, NVO OOSI	2017 – 2021.god	Lokalna samouprava

4. ŽRTVE NASILJA

Nasilje se javlja u svim oblicima, od psihičkog, emocionalnog do fizičkog, koje nekada može biti i fatalno. Žrtve nasilja mogu biti svi ali najčeće su njemu izložene ranjive grupe: žene, djeca, stara lica. Oblast pravne zaštite od nasilja je velika i između ostalog obuhvata: Krivični zakonik Crne Gore, Zakon o zaštiti od nasilja u porodici, Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći, Protokol o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici itd. U domenu zaštite djece važno je istaći i potrebu za borbom protiv vršnjačkog nasilja.

4. Specifični cilj: Obezbijedjeni održivi servisi podrške žrtvama nasilja u procesu njihovog osnaživanja, ostvarivanja prava i poboljšanja uslova za njihovu veću društvenu uključenost.

Aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Izvori finasiranja
4.1. Izrada programa psiho-socijalne podrške (uključujući grupe samopodrške i posredovanje) za žrtve nasilja.	- Broj pružaoca ovih usluga na lokalnom nivou. - Sadržaj obuke i broj polaznika/ca. - Broj korisnika/ca na godišnjem nivou	Centar za podršku djeci i porodici, NVO, CSR, Dom zdravlja	Kontinuirano 2017 – 2021.god	Lokalna samouprava, Nadležna ministarstva donatori, biznis sektor.
4.2. Organizovanje obuke za lica koja pružaju servise besplatne pravne, psiho-socijalne i druge pomoći žrtvama nasilja i porodicama koje su u riziku	- Broj pružaoca ovih usluga na lokalnom nivou. - Procenat pružalaca koji su prošli dodatne obuke. - Sadržaj obuke i broj polaznika/ca.	Centar za podršku djeci i porodici, NVO, Policija, CSR, Osnovni sud, Lokalna Samouprava	Kontinuirano 2017 – 2021.god	Lokalna samouprava, Nadležna ministarstva donatori, biznis sektor.

4.3. Razviti programe prevencije i zaštite od svih oblika nasilja (nad ženama, porodično, međugeneracijsko, vršnjačko)	- Broj programa (obuka, radionica, seminara) - Broj učesnika/ca	Lokalna Samouprava, Policija, Obrazovne ustanove, CSR, Centar za podršku djeci i porodici, Dom zdravlja, NVO.	Kontinuirano 2017 – 2021.god	Lokalna samouprava, Nadležna ministarstva donatori, biznis sektor
4.4. Obezbijediti individualnu podršku žrtvama nasilja kroz pratnju povjerljivog lica	- Broj zahtjeva za podršku - Broj pruženih usluga	NVO, Centar za podršku djeci i porodici	Kontinuirano 2017 – 2021.god	Lokalna samouprava, Nadležna ministarstva donatori, biznis sector
4.5. Unaprijediti djelatnosti servisa „Prihvatne stanice“- CZPDIP za žrtve nasilja u porodici	- Broj i vrsta usluga koje se obezbjeđuju -Broj angažovanih osoba, -Broj korisnika, -ocjena stepena kvaliteta usluga od strane korisnika	Lokalna samouprava, CSR, Centar za podršku djeci i porodici, NVO	Kontinuirano 2017 – 2021.god	Lokalna samouprava, Nadležna ministarstva donatori, biznis sector

5. TEŽE ZAPOS LJIVA LICA

Veliko učešće u broju nezaposlenih lica koja se nalaze na evidenciji ZZZCG područne jedinice Bijelo Polje čine teško i teže zapošljiva lica. Kategorija teže zapošljivih lica obuhvata veći broj podkategorija od kojih po broju i složenosti prepreka za zapošljavanje mogu izdvojiti: Lica sa invaliditom, lica bez zanimanja i stručne sprema, tehno-ekonomski viškovi, dugoročno nezaposleni, lica u postpenalnom periodu, zavisnici od psihoaktivnih supstanci, pripadnici RE populacije itd...

5. Specifični cilj: Povećan broj servisa podrške teže zapošljivim licima za unaprijeđenje njihovih radnih sposobnosti i socijalizaciju.				
Aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Izvori finansiranja
5.1. Formiranje dodatnih servisa podrške pri zapošljavanju i radu za teže zapošljiva lica.	- Broj i vrsta servisa podrške pri zapošljavanju i radu za teže zapošljiva lica. - Broj korisnika servisa	ZZZCG – Biro rada BP, Lokalna samouprava, Javne	Kontinuirano 2017 – 2021.god	Lokalna samouprava, Ministarstvo rada i socijalnog staranja,

		ustanove, privatni sektor, NVO		donatori, biznis sector, ZZZCG – Biro rada BP
5.2. Podsticanje lokalnih partnerstava za zapošljavanje	- Broj uspostavljenih partnerstava - Broj organizovanih aktivnosti - Broj teže zapošljivih lica uključenih u ove programe	ZZZCG – Biro rada BP, Lokalna samouprava, Javne ustanove, privatni sektor, NVO	Kontinuirano 2017 – 2021.god	Lokalna samouprava, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, donatori, biznis sector

6. MLADI U RIZIKU

Termin “u riziku” je osnovni termin kojim se opisuju djeca i mladi koji se nalaze na putu prema mnogobrojnim problemima koji prijete njihovom pozitivnom razvoju i prilagođavanju u društvu. Djeca i mladi u riziku su ona čiji roditelji zloupotrebljavaju alkohol ili droge, koja su žrtve fizičkog, seksualnog ili emocionalnog zlostavljanja, koja su napustila školu, koja su počinila nasilno ili delinkventno djelo ili koja su pokušala samoubistvo. Takođe, mladi u riziku su i mladi koji su zbog svog užeg okruženja u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti.

6. Specifični cilj: Obezbijeđeni adekvatni servisi podrške mladima u riziku ⁶ .				
Aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Izvori finasiranja
6.1. Otvaranje kluba za mlade, sa posebno razvijenim programima za mlade u riziku.	- Osnovan klub za mlade, - Broj programa, - Broj obučanih, - Broj korisnika/ca na godišnjem nivou	Lokalna samouprava, Dom zdravlja, CSR Bijelo Polje, CB Bijelo Polje, NVO	Kontinuirano 2017-2021.god	Lokalna samouprava, nacionalni budžet, donator
6.2. Osnivanje dnevnog boravka za rad sa zavisnicima od psihoaktivnih supstanci.	- Otvoren dnevni boravak - Broj i vrsta programa u dnevnom boravku - Broj korisnika/ca na godišnjem nivou	Lokalna samouprava, NVO	Kontinuirano 2017-2021.god	Lokalna samouprava, nacionalni budžet, donator
6.3. Potpisivanje memoranduma radi jačanja međuinstitucionalne saradnje u cilju	- Potpisan memorandum - Broj i vrsta zajedničkih aktivnosti za mlade	Lokalna samouprava, vaspitno-obrazovne	2017.god	Sredstva nisu potrebna

⁶ Pod terminom “adekvatni” servisi za mlade podrazumijeva da su oni potrebni, pristupačni, prilagođeni ciljnoj grupi i uspostavljeni po principu “mladi za mlade”.

preventivnog djelovanja i smanjenja broja mladih u riziku u skladu sa nadležnostima.		ustanove i CB Bijelo Polje, Dom zdravlja i CSR		
6.4. Organizovanje informativne kampanje o dostupnim servisima za mlade u riziku na lokalnom nivou	- Realizovan minimum jedna informativna kampanja godišnje. - Broj i vrsta događaja. - Broj informisanih mladih.	Lokalna samouprava, škole, CB Bijelo Polje, Dom zdravlja, NVO	Kontinuirano 2017-2021.god	Lokalna samouprava, nacionalni budžet, donator
6.5. Kontinuirano obezbjeđivanje servisa stanovanja uz podršku za mlade bez roditeljskog staranja i za mlade koji izlaze iz sistema hraniteljstva, koji napuštaju institucije od 18-25 godina starosti.	- Broj stambenih jedinica - Broj mladih koja koriste uslugu stanovanja uz podršku	Lokalna samouprava, CSR	Kontinuirano 2017-2021.god	CSR

7. RANJIVE I MATERIJALNO UGROŽENE KATEGORIJE STANOVNIŠTVA

U ranjive grupe stanovništva spadaju osobe koje su zbog svog materijalnog, socijalnog, psihološkog ili drugog razloga u situaciji da im je pomoć društva neophodna jer se nalaze u nepovoljnijem položaju u odnosu na druge kategorije stanovništva prilikom rješavanja životnih problema (problema stanovanja, ekonomske nezavisnosti i sl). U grupu ranjivih i materijalno ugroženih kategorija stanovništva često spadaju žene iz ruralnih područja, siromašni, roditelji djece u stanju socijalne potrebe, RAE populacija, osobe sa invaliditetom.

7. Specifični cilj: Uspostavljen adekvatan normativni okvir i servisi na lokalnom nivou koji pomažu ekonomsko osnaživanje, promociju i zaštitu ljudskih prava ranjivih kategorija				
Aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Izvori finansiranja
7.1. Donošenje podsticajnih mjera za zapošljavanje žena u ruralnim sredinama	- Usvojen program podsticajnih mjera	Lokalna samouprava	Kontinuirano 2017 – 2021.god	Lokalna samouprava, nadležna Ministarstva, Lokalna samouprava
7.2. Obilježavanje 15. Oktobra, međunarodnog dana žena na selu	- Broj organizovanih aktivnosti - Broj učesnika/ca	Lokalna samouprava	Kontinuirano 2017 – 2021.god	nadležna Ministarstva Lokalna samouprava

				Donatori
7.3. Učestvovanje na sajmovima u cilju primjene dobre prakse, razmjene iskustava i unapređenja kompetencija žena iz oblasti poljoprivrede, domaće radinosti, turizma, zdrave hrane i sl.	- broj posjeta - broj učesnica - broj pokrenutih poslova	Nadležna ministarstva Lokalna samouprava Turistička organizacija NVO	Kontinuirano 2017 – 2021.god	Nadležna ministarstva Lokalna samouprava Turistička organizacija donatori
7.4. Promocija on-line prodavnica proizvoda iz domaće radinosti, zdrave hrane i sl. na sajtu Opštine Bijelo Polje, u cilju ekonomskog osnaživanja žena i ostalih ranjivih grupa	- Broj izlagača - Broj kupaca - Broj medijskih priloga	Nadležna ministarstva Lokalna samouprava Turistička organizacija	Kontinuirano 2017 – 2021.god	Lokalna samouprava Turistička organizacija Donatori, NVO
7.5. Otvaranje narodne kuhinje	- Uspostavljena narodna kuhinja. - Broj obezbijedenih obroka - Broj korisnika na godišnjem nivou	Lokalna samouprava, CSR, Crveni krst, NVO	2018 – 2021.god	Lokalna samouprava, CSR, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Crveni krst, NVO
7.6. Otvaranje svratište za beskućnike	- Otvoreno svratište za beskućnike - Broj korisnika na godišnjem nivou.	Lokalna samouprava, CSR, Crveni krst, NVO	2018 – 2021.god	Ministarstvo rada i soc. staranja Lokalna samouprava, CSR, Crveni krst, donatori
7.7. Uspostavljanje i rad servisa psiho-socijalne podrške roditeljima djece sa smetnjama u razvoju	- Uspostavljen servis - Broj korisnika/ca servisa. - Ocjena kvaliteta usluga od strane korisnika	Dom zdravlja, Centar „Tisa“, NVO, Lokalna Samouprava-Kancelarija za OSI	Kontinuirano 2017 – 2021.god	Lokalna samouprava, državni budžet, donatori
7.8. Usvajanje Studije socijalnog stanovanja za Rome	- Usvojena studija	Lokalna samouprava	2017.god	Lokalna samouprava
7.9. Promocija zakonske regulative u cilju eliminacije svih oblika diskriminacije ranjivih grupa.	- Broj realizovanih aktivnosti - Broj informisanih	Lokalna samouprava, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, CSR, Crveni krst, NVO	Kontinuirano 2017 – 2021.god	Lokalna samouprava, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava CSR, Crveni krst NVO

7.10. Distribucija informativnog materijala za ranjive grupe u cilju promocije servisa, usluga, zakonske regulative.	- Broj i vrste distribuiranog informativnog materijala	Lokalna samouprava, CSR, Javne ustanove, NVO	Kontinuirano 2017 – 2021.god	Lokalna samouprava, CSR NVO donatori
---	--	--	------------------------------	--------------------------------------

PLAN PRAĆENJA SPROVOĐENJA I PROCJENE USPJEŠNOSTI

Pored organa lokalne uprave nadležnog za oblast socijalne zaštite, u cilju praćenja sprovođenja plana biće osnovana i Radna grupa za praćenje implementacije istog.

Nakon usvajanja Lokalnog plana za razvoj usluga socijalne zaštite, predsjednik Opštine će imenovati Radnu grupu za praćenje realizacije Lokalnog plana za razvoj usluga socijalne zaštite.

Radna grupa za praćenje realizacije Plana je operativno tijelo od određenog broja članova koji se postavljaju na osnovu pokazanog interesovanja, motivacije, angažovanja u procesu izrade dokumenta kao i prihvatanja obaveza koje članstvo u ovom timu pretpostavlja. Koordinator radnog tima za praćenje realizacije Lokalnog plana, po pravilu je predstavnik organa opštine nadležnog za poslove socijalne zaštite. Obaveze i odgovornosti članova Radne grupe za praćenje realizacije Plana će biti definisane u Rješenju o imenovanju.

Procjena uspješnosti sprovođenja plana (evaluacija) radiće se na godišnjem nivou. Finalna procjena uspješnosti čitavog plana biće urađena na kraju cijelog ciklusa tj. po isteku samog plana (vremenski određenog perioda na koji je plan napravljen). Proces praćenja uspješnosti realizacije Lokalnog plana biće rađen u odnosu na indikatore tj. pokazatelje uspješnosti koji su definisani na nivou aktivnosti i nalaze se u sklopu tabele operativnog plana.

Administrativne-tehničke poslove i pomoć oko praćenja realizacije Lokalnog plana za razvoj usluga socijalne zaštite pružaće organ nadležan za poslove dječije i socijalne zaštite.

Sredstva za realizaciju mjera-aktivnosti predviđenih planom će dijelom biti obezbijedena iz opštinskog budžeta a dijelom iz drugih izvora (državni budžet, Fondovi EU, IPA prekogranični fondovi, sponzorstva, donacije itd.).

FINANSIRANJE USLUGA SOCIJALNE ZAŠTITE

Lokalna samouprava će na godišnjem nivou definisati prioritete i praviti interni plan za finansiranje datih mjera iz ovog Lokalnog plana.

Finansiranje osnovnih materijalnih davanja i usluga socijalne i dječje zaštite definisano je u važećem Zakonu o socijalnoj i dječjoj zaštiti, u dijelu XIV (član 154), gdje se navodi:

- Sredstva za obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite obezbjeđuju se u budžetu države i budžetu opštine, kao i vršenjem djelatnosti pružalaca usluga, u skladu sa ovim zakonom.
- Sredstva za osnovna materijalna davanja i usluge socijalne i dječje zaštite obezbjeđuju se u budžetu države, u skladu sa ovim zakonom.
- Sredstva za usluge socijalne i dječje zaštite obezbjeđuju se i putem učešća korisnika, odnosno njihovih srodnika koji su dužni da ih izdržavaju, donacija, poklona, zavještanja, legata, osnivanjem zadužbina i fondacija i dr., u skladu sa posebnim zakonom.
- U budžetu opštine mogu se obezbijediti sredstva za materijalna davanja u socijalnoj i dječjoj zaštiti propisana ovim zakonom i za usluge socijalne i dječje zaštite, kao što su: pomoć u kući, dnevni boravak, usluge narodne kuhinje, odmor i rekreaciju djece, stanovanje uz podršku, smještaj u prihvatilište – sklonište, stanovanje za socijalno ugrožena lica, u skladu sa zakonom i druge usluge u skladu sa svojim materijalnim mogućnostima.
- Ukoliko opštine nijesu u mogućnosti da obezbijede sredstva za usluge iz stava 4 ovog člana u njihovom finansiranju učestvovaće država, u skladu sa članom 156 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti.

Usvojeni Pravilnik o visini sredstava za razvoj, odnosno finansiranje usluga socijalne i dječje zaštite i kriterijumima za njihovu raspodjelu, usvojen 24. jula 2015. godine, propisuje visinu sredstava za razvoj, odnosno finansiranje usluga socijalne i dječje zaštite, kriterijume za raspodjelu sredstava po pojedinim lokalnim samoupravama, kriterijume za učešće opština i dinamika prenosa sredstava.

Sredstvima koja su obezbijeđena za razvoj i finansiranje usluga socijalne i dječje zaštite u skladu sa zakonom finansiraju se usluge socijalne i dječje zaštite za kojima postoji potreba u opštini i inovativne usluge i usluge socijalne i dječje zaštite od posebnog značaja za državu primjenom kriterijuma propisanih pomenutim pravilnikom.

Kriterijumi za raspodjelu sredstava za usluge socijalne i dječje zaštite za kojima postoji potreba u opštinama su:

- usluga utvrđena kao prioritet Lokalnim planom;
- potreba za pružanjem određene usluge;
- učešće opštine u finansiranju usluge;
- plan održivosti usluge;
- definisana ciljna grupa i broj korisnika;
- broj zaposlenih za pružanje usluge;
- plan praćenja i procjene uspješnosti usluge; i
- finansijska sredstva potrebna za realizaciju usluge.

Kriterijumi za raspodjelu sredstava za inovativne usluge i usluge od posebnog značaja za državu su:

- usluga je propisana i utvrđena kao prioritet u strategijama iz oblasti socijalne i dječje zaštite;
- potreba za pružanjem određene usluge;
- učešće opštine u finansiranju usluge;
- plan održivosti usluge;
- definisana ciljna grupa i broj korisnika;
- broj zaposlenih za pružanje usluge;
- plan praćenja i procjene uspješnosti usluge; i
- finansijska sredstva potrebna za realizaciju usluge.

Sredstva za razvoj, odnosno finansiranje usluga obezbijeđena u skladu sa zakonom raspodjeljuju se opštinama prema stepenu razvijenosti opštine razvrstane u skladu sa posebnim zakonom na način:

- opštinama prve, druge i treće grupe stepena razvijenosti u procentu višem od 50% ;
- opštinama četvrte, pete i šeste grupe stepena razvijenosti u procentu manjem od 50%.

Raspodjela sredstava pojedinoj opštini vrši se prema kriterijumima iz člana 4 pomenutog pravilnika.

Opština učestvuje u finansiranju usluga iz čl. 4 i 5 ovog Pravilnika primjenom sljedećih kriterijuma:

- visina finansijskih sredstava opredijeljenih u budžetu opštine;
- obezbijeđen prostor i oprema (tehnička oprema, prevozna sredstva i sl.) za pružanje usluge;
- broj zaposlenih za pružanje usluge; i
- finansijska sredstva iz drugih izvora. Prostor, odnosno oprema iz stava 1 tačka 2 ovog člana se uračunavaju prema tržišnoj vrijednosti zakupa prostora, odnosno opreme.

Opština prema stepenu razvijenosti učestvuje u finansiranju usluge:

- opština prve, druge i treće grupe stepena razvijenosti najmanje 10%;
- opština četvrte i pete grupe stepena razvijenosti najmanje 15%;
- opština šeste grupe stepena razvijenosti najmanje 30% .

Finansijska sredstva odobrena u skladu sa kriterijumima propisanim ovim pravilnikom prenose se sljedećom dinamikom:

- 70% sredstava isplaćuje se po donošenju odluke o raspodjeli sredstava i potpisivanju ugovora o finansiranju; i
- 30% sredstava po izvršenoj procjeni ostvarenosti planiranih aktivnosti na polovini vremenskog perioda realizacije usluge. Opština je dužna da izvještaje o realizaciji planiranih aktivnosti i finansijske izvještaje dostavlja organu državne uprave nadležnom za poslove socijalnog staranja u skladu sa rokovima utvrđenim ugovorom o finansiranju usluge.

PLAN KOMUNIKACIJE S JAVNOŠĆU (PR plan)

Cilj komunikacije sa javnošću jeste obezbijediti vidljivost samog Lokalnog plana, informisati kako ciljne grupe obuhvaćene ovim dokumentom, tako i tijela koja će biti zadužena za njegovo sprovođenje, o postojanju i ciljevima samog plana. Na godišnjem nivou, važno je obezbijediti i neposredno učešće građana/ki kroz javne rasprave i na taj način proces učiniti inkluzivnijim, sa ciljem da se upoznaju i sa rješenjima iz plana da se čuje njihovo mišljenje i isto uvaži.

U cilju uspješne implementacije ovog lokalnog plana, predstavnici lokalne samouprave, tj. organa lokalne uprave nadležnog za oblast socijalne zaštite i Radni tim za praćenje realizacije lokalnog plana za razvoj usluga socijalne zaštite vršiće eksternu komunikaciju, lobiranje i saradnju sa širim krugom implementatora u svim sektorima.

PR plan uključuje, ali nije limitiran na, sljedeće aktivnosti:

- postavljanje Lokalnog plana na sajt Opštine;
- informisanje svih relevantnih institucija na lokalnom nivou o postojanju Lokalnog plana;
- informisanje svih organizacija civilnog društva na lokalnom nivou o postojanju Lokalnog plana;
- informisanje svih likvidnih firmi/kompanija na lokalnom i nacionalnom nivou o postojanju Lokalnog plana sa ciljem da se omogući da oni razviju ili usklade svoje planove društvene odgovornosti u skladu sa potrebama zajednice;
- informisanje svih medija na lokalnom i nacionalnom nivou sa ciljem da se informiše šira javnost i potencijalni korisnici socijalnih usluga;
- organizovanje godišnje konferencije za medije o rezultatima sprovođenja Lokalnog plana;
- godišnje informisanje nadležnog tijela na nacionalnom nivou o rezultatima.

ANNEX: SPISAK DOKUMENATA KOJI SU RAZMOTRENI I UZETI U OBZIR PRI IZRADI LOKALNOG PLANA ZA RAZVOJ USLUGA SOCIJALNE ZAŠTITE

Za potrebe izrade ovog Lokalnog plana uzet je u obzir nacionalni pravni okvir, posebno Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti.

Takođe je analiziran strateški okvir na nacionalnom nivou, i strategije koje se bave zaštitom prava socijalno ugroženih grupa, ili grupa u riziku od socijalne isključenosti. Poseban fokus je dat na strategije u kojima je zastupljena oblast socijalne zaštite i definisana uloga Ministarstva rada i socijalnog staranja odnosno lokalnih aktera.

Najvažnije su:

- Strategija razvoja socijalne i dječje zaštite u Crnoj Gori (2013 -2017.god),

- Strategija za integraciju lica sa invaliditetom u Crnoj Gori (2016-2020.god),
- Strategija razvoja sistema socijalne zaštite starih lica (2013 – 2017.god)
- Strategija zaštite od nasilja u porodici (2016 – 2020.god),
- Strategija Crne Gore za sprečavanje zloupotrebe droga (2013-2020.god)
- Strategija zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa (2016 – 2020.god).